

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2023.1.16>**А. В. Кондрат**аспірантка Київського університету інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»**В. В. Тильчик**доктор юридичних наук, професор, проректор з наукової роботи
Київського університету інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ПРЕДМЕТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ

У статті досліджено сутність, складники та особливості тіньової економіки та тінізації. Обґрунтовано основні причини виникнення тіньової економіки та її прояви, визначено наслідки тіньової економіки для економічної безпеки держави. Розглянуто підходи щодо дефініції поняття «тіньова економіка», що надає можливість більш ґрунтовно визначити її сутність та економічний зміст, а також сприятиме формуванню передумов для виявлення та практичного впровадження шляхів мінімізації негативних наслідків тінізації економічної системи.

Формулюючи поняття «тіньова економіка» доцільно враховувати статичний та динамічний аспекти. За таких умов поняття «тіньова економіка» буде ширше за змістом аніж поняття «тінізація економіки». Зважаючи на таке твердження, до змісту «тіньової економіки» можливо включити економічну діяльність та її результати – тобто виробництво, обмін, розподіл та споживання матеріальних благ і послуг, зокрема вартість матеріальних благ і послуг, як результатів такої діяльності, котрі не обліковуються та не контролюються або не мають обліковуватися та контролюватися. «Тінізація економіки» варто розуміти як умову утворення тіньової економіки. Такою умовою є здійснення економічної діяльності із порушеннями, або незаконної економічної діяльності.

На основі аналізу змісту явища «тіньова економіка», його основних ознак, з урахуванням визначених в економічній та юридичній науці підходів до їх його дослідження, доведено необхідність виокремлення самостійного юридичного поняття – «тінізація економіки». Це опосередковано емерджентністю ознак системи «тінізація економіки» та її діалектичного зв'язку із науковою категорією «тіньова економіка», який виражено в причинно-наслідковому співвідношенні.

Наведений підхід надасть можливість уточнити юридичний зміст тіньової економіки та власне її динамічної складової – тінізації, а це у свою чергу, вважаємо, стане ґрунтом для формування правових заходів запобігання виникнення (розповсюдження) означеному негативному явищу.

Ключові слова: економіка, тінізація економіки, тіньова економіка, правопорушення у сфері економіки, відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом.

Постановка проблеми. Тінізація економіки, як деструктивне явище української економіки останнім часом потрапило у фокус уваги низки вітчизняних та зарубіжних вчених, оскільки визнано, що у «тіні» перебуває велика маса коштів, котрі мали б спрямовуватися на соціально-економічний розвиток держави. Усі країни світу при формуванні власної економічної політики визначають низку заходів спрямованих на зменшення тіньового сектору економіки та протидії «затіненню» так званої «легальної» економіки.

Аналіз публікацій. З урахуванням змісту досліджуваного явища, відповідним теоретичним підґрунтям стали праці фахівців: юристів – В.Т. Білоус, О.П. Рябченко, О.В. Тильчик, Л.Г. Чистоклетов, В.М. Попович, економістів – З.С. Варналія, В.М. Гейця, І.І. Мазур, В.А. Предборського, автори економічних доктрин – Г. Беккер, Г. Гросаман, Д. Норт, Е. де Сото, Е. Фейг, М. Фрідман, К. Харт, Ф. Шнайдер.

Незважаючи на значну кількість публікацій та їх високий рівень теоретичного опрацювання з досліджуваної проблеми, відсутність узгодженої

позиції щодо понять «тіньова економіка», «тінізація економіки», їх змістового наповнення та співвідношення залишаються актуальними і потребують додаткових досліджень.

Метою роботи є формування основи концептуального праворозуміння тіньової економіки та тінізації економіки як явищ, що супроводжують трансформаційні процеси в суспільстві й державі.

Виклад основного матеріалу. Сутність поняття «тінізація» економіки нині мало розроблено. Базовою працею в площині юридичної науки варто назвати дисертаційне дослідження професорки О.В. Тильчик «Адміністративно-правове забезпечення протидії тінізації економіки: теорія і практика». У ньому запропоновано вирішення наукової проблеми тінізації економіки та адміністративно-правовому забезпеченню протидії такому явищу, враховуючи положення вітчизняної та зарубіжної науки, досвід правозастосування [1].

Так, в науковій літературі, пояснення існування «тіньової економіки» як явища, а також формулювання відповідного поняття здійснено К. Хартом у результаті дослідження неформальної зайнятості країни Ганна (1970 р.). Більшість наукових розробок беруть за основу концепцію «неформальної економіки» запропонованої таким вченим. Факт існування такого виду економіки (економічного феномену) пояснювався нерозвиненістю економіки країни (мається на увазі – Гана) [2]. Означене поняття (неформальна економіка) у процесі дослідження належить до економік окремих країн трансформувалося шляхом розширення його змісту. Загалом, процес пізнання досліджуваного явища та аналіз наявних наукових поглядів на нього стають ґрунтом для виявлення такого феномену («тіньової економіки») та оцінки ефективності економічної діяльності як окремих країн, так і глобальних економічних процесів.

Окремо варто наголосити, що питанням зайнятості населення присвячено низку праць, передусім вчених-економістів, ще до виявлення так званих «неформальних» економічних відносин. Серед таких праць, заслуговує на увагу науковий доробок американського дослідника Г. Беккера, зокрема «Економіка дискримінації» (1971 р.) в якому, зокрема, здійснено аналіз ринку праці з урахуванням проявів дискримінації. Висновки, в результаті наукового пошуку Г. Беккера пояснено різницю в платі за роботу між різними верствами населення і дали поштовх

для дослідження економіки поведінки [3]. Приналежно до категорії «тіньова» («неформальна») економіка, варто навести працю, котра є продовженням попередньої – «Економіка злочину та покарання» (1962 р.). Дослідження виконано з використанням нового методу – «економічної експансії» чи «економічного імперіалізму» [4].

У праці П. Гутмана «Підпільна економіка» (1977 р.) доведено необхідність обчислення маси «тіньових капіталів» відповідно до валового внутрішнього продукту країни (Сполучених Штатів Америки) [5]. Після проведення оцінки масштабів «тіньових капіталів», реалізованої Міністром фінансів США Е. Фейгом (1979 р.), зроблено низку важливих висновків, котрі взяті за основу для проведення аналогічних досліджень у різних країнах світу. По-перше, за приблизними підрахунками обсяги капіталів у «тіньовому секторі» економіки становили третину валового національного продукту США. Це актуалізувало необхідність коригування процесу формування економічної політики з урахуванням ризиків. По-суті, такі корективи зводилися до проведення низки заходів зі зменшення обсягів капіталів, що знаходилися у так званій «тіні». По-друге, зміст поняття «тіньова економіка» суттєво був розширений положенням про доцільність віднесення до нього будь-якої (всієї) економічної діяльності, котра незалежно від причин є неврахованою й не віднесеною до валового національного продукту [6, с. 420]. Вказані висновки встановлюють діалектичний зв'язок між двома невід'ємними складовими змісту поняття «тіньова економіка» це – економічна діяльність, котра підпадає під низку ознак, і власне її результати. Таким чином, остання теза є цінною для визначення об'єктів впливу відповідних заходів запобігання здійснення неформальної (тіньової) діяльності та наслідків від такої діяльності, а також підставою для формування змістовно пов'язаних понять – «економіка», «тіньова економіка» та «тінізація економіки» (*варто наголосити, що такі висновки робляться виходячи із особливостей розуміння «тіньової економіки» досліджуваного часового відрізка – курсив мій А. Кондрат*). Разом із тим, означена теза не є новою. Вона презентована, з відповідними поясненнями, у дисертації О.В. Тильчик [7].

Доцільно вказати, що подальші розробки змісту поняття «тіньова економіка» спрямовувалися на встановлення причин і наслідків виникнення, існування та розвитку феномену, а також здійснювалося доведення необхідності

включення до такого поняття низки, чи то окремих видів економічної, у тому числі й не економічної, діяльності, методи і способи виявлення, зокрема оцінки обсягу власне такої економічної діяльності, її результатів, вплив на соціум чи окремого індивіда [8]. Така концепція аналізу капіталістичного устрою та функціонування економічних відносин у межах держави, як власне й інші, були сприйнятими, а відповідно її положенням сформульовано низку заходів, котрі реалізуються й нині.

Ідеї лібералізації економіки виказані також Ф. Шнайдером, Д. Енстом [9, с. 8], Д. Стіглером [10] (1971 р.) та іншими. Увага акцентується на країнах з розвиненими економіками, а тому для них суворі обмеження, що встановлюються державою є сильним стимулом для вибору альтернативи виходу, оскільки стримують свободу дій, а відтак рівень тіньової економіки є вищим, аніж в інших країнах, зокрема «третього світу».

У даному контексті, поряд із висновками, пропонується аналіз впливу держави (інститутів державної влади) на економіку. Такі погляди сформовані американським вченим, головою Ради економічних консультантів при Президентові США Джозефом Ю. Стігліцом (1971 р.), який зазначає, що індивідууми та фірми будуть краще планувати й реалізовувати свою діяльність, якщо зможуть точно передбачити, що збирається робити держава (уряд) [11, с. 638–639]. Більше того, дослідник у своїх працях акцентував увагу на ризику, котрий виникає у наслідок непоінформованості учасників економічних відносин щодо так званих «правил гри», які встановлюються державою. Відповідно зростає так звана «економічна невизначеність» та відповідна реакція на зміни. Наведений напрямок досліджень здійснювався у межах сфери знань про економічні процеси – інформаційної асиметрії економічних відносин [12].

Оцінюючи пострадянські країни з трансформаційною економікою Д. Норт (1961–2005 рр.), слідуючи підходу Джозефа Стігліца, зауважив, що економіка й фінанси країн, котрі прийняли формальні «правила та норми гри», які були розроблені в умовах інших економічних і фінансових систем (відмінних від США, Великобританії, деяких інших розвинених країн у яких сформувалася система захисту права власності, а надалі – права інтелектуальної власності), уже із самого початку були приречені на провал. Наведена теза пояснюється «шоковою терапією», яка проявилася у поспішній, непродуманій приватизації, і як наслідок, призвела

до руйнування планової економіки, а нові ринкові економічні відносини стали «заручниками» корупції та криміналізації, оскільки стикнулися із новим «правопорядком» (правилами гри), що диктувалися державними політичними діями. Розвиток економічних відносин, який супроводжувався криміналізацією суспільства на фоні зростаючої економічної кризи, оцінювався як такий, що дав старт для функціонування «паралельної» (нелегальної економіки) [13].

Розглянуті економіко-юридичні підходи до аналізу економік різних країн та і загалом тенденцій розвитку глобальної (світової економіки) економіки дало змогу вченим запропонувати визначення поняття «тіньової економіки». Разом із цим, характеристика «тіньової економіки» в окремих працях здійснювалася як автономного, відірваного від економіки явища. Окремо варто зацентувати увагу на тому, що мають місце й низка методологічних неточностей, особливо в юридичній науці, оскільки деякі вчені не ґрунтуються на економічних концепціях «тіньової економіки». Складність виникла із тим, що юридичну характеристику саме економічного явища, яке є за своєю суттю негативним почали прирівнювати до правопорушень у сфері економіки та включати протиправну діяльність (вчинення правопорушення) до економічної діяльності. Це пояснюється тим, що аналіз економічних відносин та таких, що «затінені» відбувався в межах різних економічних систем, а також в різних умовах (планова, ринкова, комбінована чи то змішана економіка).

Розвиток економіко-правових концепцій виявлення економічних відносин котрі названі «тіньовими» покладено в основу еволюції поняття «тіньова економіка». Так, прикметник «тіньова», відповідно до його лексичного значення, характеризує економіку як частину цілого явища (економіки), закритої від здійснення організації та управління уповноваженими суб'єктами. Наведене словосполучення «тіньова економіка» є найбільш розповсюдженим, проте існують інші терміни, вживані для позначення описуваного явища, що зустрічаються в дослідженнях учених і застосовуються як синонімічні: «неформальна економіка», «чорна економіка», «сіра економіка», «нелегальна економіка», «неофіційна економіка», «секретна економіка», «незареєстрована економіка» тощо (наводять понад 50 синонімічних термінів). Така ситуація пов'язана як з інтернаціональним характером явища, так і з його кореляцією відповідно до галузі знань (характеристика описуваного

явища як міжгалузевого), в межах якої застосовується та досліджується [7, с. 22]. Варто погодитися із запропонованим узагальненням, оскільки дійсно, у багатьох дослідженнях характеристика «тіньової економіки» проводиться як окремого виду діяльності (наприклад: неформальна економіка), так і сукупності – «сіра», «чорна», «незареєстрована» економіка та інші. Існують й так звані «комплексні підходи» чи то «системні».

Наприклад, як сукупність складників змісту, тіньова економіка визначається:

– неформальна (нерегламентовані виробництво товарів і надання послуг); – прихована (легальне виробництво та продаж необлікованих товарів і послуг); – підпільна (кримінальна – корупція, наркоторгівля, тощо) [14, с. 11]. Окремі вчені зводять аналізоване поняття до економічної діяльності, що пов'язується виключно з ухиленням від сплати податків [15, с. 1].

З.С. Варналій: – економічна діяльність суб'єктів господарювання, що не враховується, не контролюється й не оподатковується державою та/або спрямована на отримання доходу шляхом порушення чинного законодавства [16, с. 29]. Наведені ідеї уточнюються чи розширюються, наприклад: виключно як ринкове виробництво товарів та послуг: – заборонених; – не заборонених, які невраховані статистикою та неоподатковувані [17]. Як неконтрольоване суспільством виробництво, розподіл, обмін та споживання товаро-матеріальних цінностей та послуг (А.В. Ярмоленко) [18, с. 51], приховані від органів державного управління і суспільства соціально-економічні відносини між окремими громадянами, соціальними групами з використанням майна в корисних особистих або групових інтересах [19].

І.І. Мазур: – продуктивні види діяльності (показники законної діяльності, приховуваної або применшеної виробниками, з метою ухилення від сплати податків; неофіційної легальної діяльності; без одержання відповідної ліцензії, спеціальних дозволів, тощо; заборонене законом виробництво й поширення товарів і послуг); – злочини проти особи та її власності, що невраховані [20, с. 129].

В.І. Антипов: – економічні відносини не враховуються чи не фіксуються офіційною статистикою; – економічна діяльність є протиправною; – економічна діяльність є суспільною шкідливістю; – поєднанням у різних варіаціях вищеназваних критеріїв [21, с. 28–33].

В.А. Предборський – як форму кризи державного управління економікою [22]. Відразу

варто зауважити, що такий підхід розроблявся в 2000-х роках, як наслідок функціонування адміністративно-командної системи. Сутність державного управління економікою проявляється саме через здійснення владних повноважень державним органом. Владний характер проявляється у певній формі – інституті державної влади [23]. В.Ф. Сіренко вважає, що саме наявність влади, державно-владних повноважень визначають структуру та методи управління [24, с. 4].

О.М. Головченко – тіньова економіка це діяльність: 1) підприємницька, спрямована на отримання прибутку; 2) завдає шкоду державі чи суспільству; 3) порушує законодавчо встановлені норми (податкові, адміністративні, трудові, санітарні, інші); 4) прихована або спотворена суб'єктами, що її ведуть; 5) винною; 6) не є кримінальним правопорушенням [25, с. 15].

Домашня економіка як аналог «тіньової» – що має ринкову природу у вигляді неформальної підприємницької діяльності [26, с. 22].

І.В. Горбінська, О.І. Шептунова конкретизують, окремі з перелічених, види правопорушень: – корупція; – приховування реальних прибутків громадян, а також прибутків підприємств від оподаткування (ухилення від сплати податків); – нелегальний експорт капіталів; – незаконна приватизація державної власності; – одержання тіньових прибутків шляхом схованого вилучення з обороту різниці між офіційними і реальними цінами на товари і послуги; – дрібні розкрадання на державних, акціонерних і колективних підприємствах; – нелегальні валютні і зовнішньоекономічні операції (контрабанда); – випуск і реалізація неврахованої продукції і надання неврахованих послуг; – кримінальні злочини (рекет, наркобізнес, проституція, розкрадання); фінансове шахрайство [27].

О.В. Тильчик – діяльність у сфері економіки, що спрямована на отримання матеріального результату, який не відображається (не обліковується, не контролюється) та не включається до складу ВВП [7, с. 380].

Підсумовуючи необхідно зазначити, що обрана методологія дослідження поняття «тіньова економіка» крізь призму його змісту (відповідних складників) є цінною для формування об'єкту запобігання в контексті формування відповідних заходів. Разом із тим, варто констатувати неоднорідність підходів до аналізованого поняття. Наведена теза обумовлена тим, що:

– по-перше, низка досліджень явища «тіньова економіка» базується на підходах які сформувався у радянський період. Ґрунтом поняття стають економічні відносини – по суті відносини вільного ринку, котрі попри низку заборон розвивалися (наприклад: спекуляція, корупція, економічна злочинність, тощо (існували у формі правопорушень). Наявність недоліків в одержавленій економіці урядом не визнавалося. В інших розвинених державах на той час розвивався так званий «вільний економічний ринок»;

– по-друге, «тіньові» відносини виявлені в економічних системах нерозвинених країн та на основі таких досліджень відбулося формування відповідних концепцій в країнах з лібералізованою економікою. У подальшому, розвиток наукових досліджень економічних відносин здійснювався приналежно до трансформаційних процесів в економіці поряд із усталеними підходами до розуміння явища «тіньова економіка»;

– по-третє, більшість понять «тіньова економіка» характеризується з позиції динаміки, оскільки ідентифікується як діяльність. Варто зацентувати увагу на тому, що включення злочинної діяльності як складника змісту тіньової економіки визнати недоцільним оскільки вона не є економічною діяльністю за своєю природою, суспільно-шкідлива, винна, за яку обов'язково передбачено юридичну відповідальність. Формулювання визначень «тіньова економіка» за кордоном відбувається з урахуванням особливості кримінально-правової охорони економічних відносин. В Україні ж кримінально- та адміністративно-правова охорона економічних відносин здійснюється відповідно до сформованих складів правопорушень (кримінальних, адміністративних, тощо). Таким чином, більшість вчених у галузі кримінології досліджуючи тінізацію економіки, ототожнюють її із так званими «економічними злочинами (правопорушеннями)» [28, с. 172–189], тощо. Наведені аргументи дають можливість **зробити висновок**, про некоректність вживання терміну «економічна злочинність». Більше доцільно використовувати поняття «злочини у сфері економіки». Аналогічним поняттям варто позначати й «правопорушення у сфері економіки» замість «економічних правопорушень».

– по-четверте, у поняттях, що пропонуються вченими поза увагою залишається так званий «статичний» аспект «тіньової економіки», котрий полягає у результатах названих «масою (обсяг) тіньового капіталу».

– по-п'яте, підхід за якого формування сектору тіньових відносин відбувається у межах

домогосподарств, надання окремих індивідуальних послуг також не визнається повним, у зв'язку із тим, що така діяльність не є формально визначеною і спрямована на забезпечення особистого добробуту, а тому не здійснюється з порушенням та не підлягає реєстрації, обліку, контролю, віднесення до ВВП країни, загалом не характеризується як негативне явище.

– по-шосте, заважаючи на неоднорідність і складність (у змістовному сенсі) економічних відносин варто констатувати непрактичність поняття «тіньова економіка», котре формується у так званому «широкому значенні», оскільки економічна діяльність, що не реєструється, не контролюється, не обліковується може здійснюватися з активами чи власне діяльність, які офіційно (нормативно) не визнано господарською (економічною) діяльністю чи результатами такої діяльності.

Загалом варто констатувати, що вище зазначені недоліки пропонованих понять «тіньова економіка» не дають можливості формувати ефективний комплекс заходів запобігання, зокрема й адміністративно-правових. Таким чином, формулюючи поняття «тіньова економіка» доцільно враховувати статичний та динамічний аспекти. За таких умов поняття «тіньова економіка» буде ширше за змістом аніж поняття «тінізація економіки». Зважаючи на таке твердження, до змісту «тіньової економіки» можливо включити економічну діяльність та її результати – тобто виробництво, обмін, розподіл та споживання матеріальних благ і послуг, зокрема вартість матеріальних благ і послуг, як результатів такої діяльності, котрі не обліковуються та не контролюються або не мають обліковуватися та контролюватися. «Тінізацію економіки» варто розуміти як умову утворення тіньової економіки. Такою умовою є здійснення економічної діяльності із порушеннями, або незаконної економічної діяльності.

Наведений підхід надасть можливість уточнити юридичний зміст тіньової економіки та власне її динамічної складової – тінізації, а це у свою чергу, вважаємо, стане ґрунтом для формування правових заходів запобігання виникнення (розповсюдження) означеному негативному явищу.

Список використаної літератури:

1. Тильчик О.В. Адміністративно-правове забезпечення протидії тінізації економіки: теорія і практика : автореф. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2018. 37 с.
2. Hart K. Informal Income Opportunities and Urban Employment in Ghana. *Journal of Modern African Studies*. 1973. Vol. 11. P. 61–90.

3. Becker G. S. The Economics of Discrimination. *The Economic Journal*. 1972. Vol. 82. P. 788–790.
4. Becker G.S. Crime and punishment: an economic approach. *Journal of Political Economy*. 1968. Vol. 76. № 2. P. 169–217.
5. Gutmann P. The Subterranean Economy. *Financial Analysts Journal*. 1977. Vol. 33. P. 24–27.
6. Економічна безпека : навч. посібник / за ред. З.С. Варналія. Київ : Знання, 2009. 647 с.
7. Тильчик О. В. Адміністративно-правове забезпечення протидії тінізації економіки: теорія і практика : дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2018. 477 с.
8. Містерія капіталу Е. де Сотто. URL: <https://liberal.in.ua/articles/teoriia/misteriia-kapitalu-ernando-de-soto>
9. Шнайдер Ф., Энст Д. Скрываясь в тени: рост подпольной экономики. *Вопросы экономики*. 2002. Вып. 30. С. 1–15.
10. Stigler J. The Theory of Economic Regulation. *The Bell Journal of Economics and Management Science*. 1971. Vol. 2. № 1. P. 3–21.
11. Стиглиц Дж.Ю. Экономика государственного сектора. Москва: МГУ, Инфра-М, 1997. 720 с.
12. Про присудження премії Ректенвальда Джозефу Стиглицу. URL : https://ru.wikipedia.org/wiki/Стиглиц,_Джозеф#cite_ref-5
13. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / пер. с англ. А.Н. Нестеренко ; науч ред. Б.З. Мильнера. Москва : Фонд экономической книги «Начала», 1997. 180 с.
14. Тіньова економіка в Україні: стан, тенденції, шляхи подолання: аналітичний огляд / упор.: С. С. Чернявський, В. А. Некрасов, А. В. Титко та ін. Київ, 2017. 152 с.
15. Нестерова Н. В. Теневая экономика и уклонение от уплаты налогов. *Управление экономическими системами: электронный научный журнал*. 2008. Вып. 1(13).
16. Варналій З. С. Конкуренція і підприємництво: монографія. Київ : Знання України, 2015. 463 с.
17. Никитин С. Степанова М., Глазова Е. Теневая экономика и налогообложение. *Мировая экономика и международные отношения*. 2005. № 2. С. 24–30.
18. Ярмоленко А. Тіньова економіка. *Політика і час*. 1996. № 5. С. 51.
19. Головач В. Аудит: теневая экономика. *Деловая Украина*. 1996. № 43. С. 21–28.
20. Варналій З.С., Мазур І.І. Рейдерство в Україні: передумови та шляхи подолання. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 2(3). С. 129–136.
21. Антипов В.І. Тіньова економіка та економічна злочинність: світові тенденції, українські реалії та правові засоби контролю (теоретико-методологічне узагальнення). Вінниця : ДП ДКФ, 2006. 1040 с.
22. Предборський В.А. Детінізація економіки у контексті трансформаційних процесів. *Питання теорії та методології* : монографія. Київ : Кондор, 2005. 614 с.
23. Рябченко О.П. Державне управління економікою України (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2000. 396 с.
24. Сіренко В. Ф. Інтереси і влада : монографія. Київ : Оріяни, 2006. 536 с.
25. Головченко О. М. Трансформація поняття «тіньова економіка» в економічних дослідженнях. *Часопис економічних реформ*. 2015. Вип. 2(18). С. 12–15.
26. Барсукова С. Ю. Сущность и функции домашней экономики, способы измерения домашнего труда. *Социологические исследования*. 2003. № 12. С. 21–31.
27. Горобінська І. В. Шептунова О. І. Тіньова економіка як результат ухилення від сплати податків : збірник наукових праць НТУ, 2009.
28. Кримінологія : Загальна та Особлива частини : підручник для студентів юридичних спеціальних вищих навчальних закладів / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодед ; за заг ред. професора І. М. Даньшина. Харків : Право, 2003. 352 с.

Kondrat A. V., Tylchik V. V. Shadow economy as a subject of administrative preventive measures

The article examines the essence, components and features of the shadow economy and shadowization. The main causes of the shadow economy and its manifestation are substantiated, the consequences of the shadow economy for the economic security of the state are determined. Approaches to the definition of the concept of «shadow economy» are considered, which enables it to be more thoroughly defined its essence and economic content, as well as facilitate the formation of prerequisites for identifying and practical implementation of ways to minimize the negative consequences of shadowing the economic system.

In formulating the concept of «shadow economy», it is advisable to take into account the static and dynamic aspects. In such circumstances, the concept of «shadow economy» will be broader in content than the concept of «shadowing economy». In view of this statement, the content of the «shadow economy» can include economic activity and its results – that is, the production, exchange, distribution and consumption of material goods and services, in particular the cost of material goods and services as results of such activities that are not accounted for and are not controlled or

should not be accounted for and controlled. «Shadowing of the economy» should be understood as the condition of the formation of a shadow economy. Such a condition is the implementation of economic activity in violations or illegal economic activity.

On the basis of the analysis of the content of the phenomenon of «shadow economy», its main features, taking into account the approaches defined in the economic and legal science of their research, the need to distinguish an independent legal concept – «shadowing of the economy» is proved. This is indirectly the emergence of the characteristics of the system «shadowing of the economy» and its dialectical connection with the scientific category «shadow economy», which is expressed in the causal ratio.

The above approach will give the opportunity to clarify the legal content of the shadow economy and its dynamic component – shadowing, which in turn, we consider it that it will become a ground for the formation of legal measures to prevent the emergence (distribution) of a specified negative phenomenon.

Key words: *economy, shadowing of the economy, shadow economy, offenses in the sphere of economy, laundering of funds obtain.*